

कृषि विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध
केंद्र व राज्य योजनांतर्गत अनुदानावर वाटप
करावयाच्या कृषी निविष्टांसंदर्भात थेट लाभ
हस्तांतरण (DBT) योजना बाबत.

महाराष्ट्र शासन

**कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-१६१७/प्र.क्र.३१(भाग-२)/१८/१७-अे
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०००३२.
दिनांक : ०४ जानेवारी, २०१९**

- वाचा:-** १) नियोजन विभाग, शासन निर्णय क्र.डीसीटी-२३१६/प्र.क्र.१३३/का.१४१७, दि.०५.१२.२०१६,
२) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३१/१७-अे, दि.१९.०४.२०१७,
३) कृषि व पदुम विभाग, शासन निर्णय पूरकपत्र क्र. संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३१/१७-अे, भाग-१
दि.१२.०९.२०१७,
४) कृषि संचालक (विस्तार व प्रशिक्षण), कृषि आयुक्तालय, पुणे यांचे पत्र क्र.क्रॉपसॅप-१८-१९/
क्र.निविष्टा /डीबीटी/८२४/१८, दि.०१.११.२०१८.

प्रस्तावना :-

शासनाव्दारे राबविण्यात येणाऱ्या केंद्र व राज्य पुरस्कृत विविध कल्याणकारी योजनांतर्गत, लाभार्थीना देण्यात येणारे अनुदान, वस्तु स्वरूपात न देता सदर अनुदान लाभार्थ्यांना थेट लाभ हस्तांतरण (Direct Benefit Transfer) या प्रणाली मार्फत लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात रोख स्वरूपात देण्याचा धोरणात्मक निर्णय, राज्य शासनाने उपरोक्त संदर्भाकीत क्र.२ वरील नियोजन विभागाचा दि.०५.१२.२०१६ च्या शासन निर्णयान्वये घेतलेला आहे.

२. नियोजन विभागाच्या वरील शासन निर्णयाच्या अनुषंगाने कृषि विभागातर्फे राबविण्यात येणाऱ्या केंद्र व राज्य पुरस्कृत विविध योजनांतर्गत अनुदानावर वाटप करावयाच्या कृषी औजारासंदर्भात तसेच बियाणे, किटकनाशके, सूक्ष्म मूलद्रव्ये, जैविक खते, सूक्ष्म सिंचनांची व सिंचनांची साधने या निविष्टांच्या संदर्भात अनुदानाचा थेट लाभ Direct Benefit Transfer (DBT) प्रणालीव्वारे राबविण्याचा निर्णय कृषी विभागाकडून संदर्भाधीन क्र. २ वरील शासन निर्णयान्वये घेण्यात आलेला आहे.

३. संदर्भाधीन क्र.२ वरील शासन निर्णयामधील परिच्छेद क्र.६ (ई) नुसार लाभार्थी शेतकऱ्यांनी कृषी निविष्टांची खरेदी अधिकृत विक्रेत्याकडून कॅशलेस पद्धतीने करणे अनिवार्य केलेले आहे. त्यासाठी, संबंधीत शेतकऱ्याने त्यांच्या आधार क्रमांकाशी निगडीत स्वतःच्या बँक खात्यातून, विक्रेत्याला रक्कम अदा करावी. त्यानुसार, NEFT, RTGS, IMPS अशा प्रकारचे Electronic Fund Transfer किंवा Demand Draft / Cheque व्वारे व्यवहार होणे आवश्यक आहे. तसेच, याबाबतचा पुरावा अनुदानाची मागणी करताना सोबत देणे आवश्यक आहे. तथापि, ग्रामीण भागातील शेतकऱ्यांकडे ई-पेमेंट सुविधा उपलब्ध नाही. अनुदानाची रक्कम कमी असल्याने निविष्टा वितरक चेक स्वीकारत नाहीत. तसेच, संबंधीत शेतकरी निविष्टा उधारीने खरेदी करतात. त्यामुळे, शासन निर्णयान्वये अनिवार्य करण्यात आलेल्या कॅशलेस पद्धतीचा वापर होणे शक्य होत नसल्याने DBT प्रणाली व्वारे संबंधीत लाभार्थी शेतकऱ्यांना अनुदान

देता येत नाही. यामुळे संबंधीत शेतकरी शासनाच्या अनुदानापासून वंचित राहत आहेत. तसेच, यापूर्वीदेखील कृषी आयुक्तालयाने मागणी केल्यानुसार सन २०१७-१८ या आर्थिक वर्षासाठी सदर व्यवहार रोखीने करण्यास सन २०१७-१८ मध्ये मान्यता देण्यात आलेली आहे. तथापि, शेतकऱ्यांना

कायमच सदर अडचणीला समोर जावे लागते. यामुळे, विविध लोकप्रतिनिधीकडून व कृषी आयुक्तालयाकडून सदर मान्यता देण्याबाबतची सतत मागणी होत असते. ही बाब लक्षात घेता, सदर अडचणीवर कायमस्वरूपी उपाय होणे आवश्यक आहे. यासाठी, संबंधीत शेतकऱ्यांनी खुल्या बाजारातून निविष्टा रोखीने खरेदी करून सदर खरेदीची पावती दाखविल्यानंतर त्याबाबतचे सरकारी अनुदान DBT व्हारे करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. सदर प्रकरणी आता शासन खालील प्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय :-

निविष्टांची खरेदी कॅशलेस पद्धतीने / रोखीने करण्यास शासन मान्यता देण्यासाठी संदर्भाक्रित क्र.२ वरील शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३१/१७-अे, दि.१९.०४.२०१७ मधील परिच्छेद ६ (ई) मध्ये खालीलप्रमाणे बदल करण्यात येत आहे.

“लाभार्थी शेतकऱ्यांनी कृषी निविष्टांची खरेदी अधिकृत विक्रेत्याकडून कॅशलेस पद्धतीने किंवा रोखीने करावी. सदर खरेदी रोखीने केल्यास, वस्तु व सेवा कर (GST) क्रमांक असलेली खरेदी पावती सादर करणे बंधनकारक राहील. तसेच, संबंधीत लाभार्थ्यांने सदर खरेदीची पावती अनुदानाच्या मागणीचा दावा करताना सोबत देणे आवश्यक राहील. सदर खरेदी कॅशलेस पद्धतीने केल्यास, त्याने त्याच्या आधार क्रमांकाशी संलग्न स्वतःच्या बँक खात्यातून, विक्रेत्याला किंमतीचे प्रदान करावे. म्हणजेच NEFT/ RTGS/IMPS ई.इलेक्ट्रॉनिक फंड ट्रांसफर किंवा धनाकर्ष (डिमांड ड्राफ्ट) / धनादेश (चेक) व्हारे किंमतीचे प्रदान होणे आवश्यक आहे व त्याचा पुरावा अनुदानाच्या मागणीचा दावा करताना सोबत देणे आवश्यक राहील.”

२. वरीलप्रमाणे अनुदान संबंधीत लाभार्थी शेतकऱ्यास अदा करताना या विभागाचा संदर्भाक्रित क्र.२ वरील शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३१/१७-अे, दि.१९.०४.२०१७ नमूद केलेल्या इतर सर्व अटी व शर्ती लागू राहतील.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१९०१०४१३१८३६५००१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(डॉ.किरण पाटील)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति

- १) मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- २) मा.मंत्री (कृषी व फलोत्पादन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- ३) मा.राज्यमंत्री (कृषि), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- ४) मा.मुख्य सचिव, यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- ५) अपर मुख्य सचिव (नियोजन),नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- ६) सचिव (कृषि), कृषी व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२,
- ७) आयुक्त (कृषि), महाराष्ट्र राज्य, पुणे,

- ૮) કુલગુરુ, મરાઠવાડા કૃષિ વિદ્યાપિઠ, પરખણી,
- ૯) કુલગુરુ, ડૉ.પંજાબરાવ દેશમુખ કૃષિ વિદ્યાપિઠ, અકોલા,
- ૧૦) કુલગુરુ, મહાત્મા ફુલે કૃષિ વિદ્યાપિઠ, રાહુરી, જિ. અહમદનગર,
- ૧૧) કુલગુરુ, ડૉ. બાળસાહેબ સાવંત કોંકણ કૃષિ વિદ્યાપિઠ, દાપોલી, જિ. રત્નાગિરી
- ૧૨) મુખ્ય કાર્યકારી અધિકારી, જિલ્હા પરિષદ (સર્વ),
- ૧૩) વ્યવસ્થાપકીય સંચાલક, મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય બિયાણે મહામંડળ મર્યાદિત (મહાબીજ),
અકોલા,
- ૧૪) વ્યવસ્થાપકીય સંચાલક, મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય કૃષી ઉદ્યોગ વિકાસ મહામંડળ, ગોરેગાંવ,
મુંબઈ-૨૫,
- ૧૫) વ્યવસ્થાપકીય સંચાલક, મહારાષ્ટ્ર બીજ પ્રમાણિકરણ યંત્રણા, અકોલા,
- ૧૬) કૃષી સંચાલક (નિવિષ્ટ વ ગુણનિયંત્રણ), કૃષી આયુક્તાલય, મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, પુણે,
- ૧૭) કૃષી સંચાલક (સર્વ), કૃષી આયુક્તાલય, મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, પુણે,
- ૧૮) વિભાગીય કૃષી સહસંચાલક (સર્વ),
- ૧૯) જિલ્હા અધિકારી (સર્વ),
- ૨૦) કૃષી વિકાસ અધિકારી, જિલ્હા પરિષદ (સર્વ),
- ૨૧) મહાલેખાપાલ-૧ (લેખા પરીક્ષા / લેખા વ અનુજ્ઞેયતા), મહારાષ્ટ્ર, મુંબઈ,
- ૨૨) મહાલેખાપાલ-૨, (લેખા પરીક્ષા / લેખા વ અનુજ્ઞેયતા), મહારાષ્ટ્ર, નાગપૂર,
- ૨૩) જિલ્હા કોષાગાર અધિકારી (સર્વ),
- ૨૪) વિત્ત વિભાગ, મંત્રાલય, મુંબઈ (વ્યય / અર્થોપાય),
- ૨૫) ઉપ સચિવ (અર્થસંકલ્પ), કૃષી વ પદુમ વિભાગ, મંત્રાલય, મુંબઈ-૩૨,
- ૨૬) સહ સચિવ / ઉપ સચિવ, કૃષી વ પદુમ વિભાગ, મંત્રાલય, મુંબઈ-૩૨,
- ૨૭) કક્ષ અધિકારી / અવર સચિવ (સર્વ), કૃષી વ પદુમ વિભાગ, મંત્રાલય, મુંબઈ-૩૨,
- ૨૮) નિવડનરસ્તી.